

STUDIJE

MLADI NA SINODI '77

Marko Pranjić

Uvod

Prošla je već godina i pol dana otako je završila Biskupska sinoda '77, a bila je sazvana s posebnom nakanom, naime da studira, raspravi i donese smjernice s obzirom na *Katehezu u našem vremenu s osobitim naglaskom na katehezu djece i mladeži*.

Prostor nam neće ipak dopustiti da ovdje tretiramo tu Sinodu u svoj njevoj problematici, počevši od najranijih priprema, tamo negdje već '74. godine, njene bliže pripreme (*Lineamenta* i *Instrumentum laboris*), nego ćemo se prije svega i isključivo zadržati na zaključcima koji se odnose na mlade, a proistekli su iz svih tih bližih i daljnjih priprema, te samih diskusija otaca u sinodalnim aulama, a upućene su sveopćoj Crkvi pod nazivom: *Poruka narodu Božjem*.

Imajmo u vidu da to nije konačni dokument koji se odnosi na ovu Sinodu, nego su to točke koje su oci izglasali apsolutnom većinom glasova te su podnesene Svetom Ocu da on na bazi njih izda *Pobudnicu*, koja će vrijediti

za sveopću Crkvu, nešto poput *Evangelii nuntiandi*, koja je uslijedila poslije Četvrte biskupske sinode.

Dok još Vrhovni Pastir Crkve nije rekao svoju riječ, koja bi bila u svakom slučaju najmjerodavnija i polazište svih razmišljanja i zaključaka, poslužiti ćemo se u ovoj studiji onim što nam je pri ruci, što nam je najdostupnije i pomalo najkompetentnije. Doći će u obzir, dakle: *Poruka narodu Božjem; Elenchus Propositionum* (izbor propozicija rezerviranih za Papu da bi ih imao u vidu pri elaboraciji konačnog dokumenta). To su refleksije koje su se rodile za vrijeme generalne diskusije te diskusija unutar radnih grupa); a uz to *najnovije studije i razmišljanja katehetičara* (stručnjaka za katehertiku kao znanost), objavljeni po raznim evropskim i izvanevropskim katehetskim časopisima ili pak u posebnim knjigama.

* * *

Po prvi put nakon Tridentinskog sabora¹ episkopat se na poseban način i

¹ »Sinodo: prospettive per il futuro«, *Via Verità e Vita* 27 (1978) 66, str. 3.; Usp. RUSPI W.,

s posebnom pažnjom pozabavio katehetskom problematikom, imajući pred očima da ulazeći u te vode ulazi zapravo u bilo same Crkve i da bi odgađanje svakog, pa i ponajmanjeg pomaka i koraka na tom području značilo uzeti na sebe rizik i odgovornost za neadekvatnost i neznakovitost prisutnosti Božjeg kraljevstva, odjevenog ljudskim ruhom u današnjem svijetu. Zato ova Sinoda sa svojom tematikom postaje logično i normalno nastavak pređašnje², koja se posvetila problemu evangelizacije čovjeka u današnjim društveno-ekonomsko-političkim uvjetima. Platforma Sinode '77 je ista kao i one '74, dakle društvo u svome previranju, kojemu baš kao takvome treba navijestiti radosnu i osloboditeljsku Vijest, imajući u vidu da sam navještaj nije dostatan, nego treba da bude asimiliran, posviješćen i da postane vlasništvo osobe po kojemu ona dobiva svoju specifičnu osobnost i identitet, koji se zove »kršćanski«.

Čija je to zapravo zadaća i tko ima tu ulogu? Tko će od jedne »neutralne« osobnosti učiniti kršćansku?

Ne smatram da sam se zaletio ako ustvrdim da je takva uloga u Crkvi s teoretskog stanovišta povjerena katehetcima, a s praktičnog katehistima.

Kako toj problematici, koja je zapravo postala žarište Sinode '77, pristupaju oni, oni koji su bili pozvani kao predstavnici mjesnih Crkava da o njoj iskreno razmisle i studiozno joj pristupe? Pređimo na stvar!

¹ »Catechesi: passato, presente, futuro«. *Riflessioni e prospettive dopo il V Sinodo dei Vescovi, Evangelizzare 2 (1977) 10, str. 581—602.*

² GROOTAERS J., *De jongste bisschoppensynode over de catechese, Tijdschrift voor catechese 8 (1978) 1, str. 5—11.*

Napetosti

Neki od promatrača rada sinodalnog skupa usudili su se ustvrditi da je rad na Sinodi tekao bez ikakvih napetosti³, što bi značilo i bez nekih posebnih novosti. Doduše, tome su dale povoda i izjave nekih članova Sinode, koji su je prozvali »najmiremijom sinodom«, počev od one koja se održala 1967. pa sve do danas. Ipak je to neadekvatna slika ako se ima u vidu da su joj prisustvovala 204 člana, te se preko nje riskira stvaranje pojma bezidejnosti same Asambleje, nesposobne da zatitra pred gigantskim problemima pred koje ih je stavila kateheza.⁴

Nema sumnje da je bilo i posve suprotnih mišljenja od gore navedenih. Joseph L. Bernardin, nadbiskup iz SAD, ustvrdit će u svome intervjuu: »Ova Sinoda se započela u klimi koja se bez pretjerivanja može nazvati krizom kateheze za Crkvu na različitim stranama svijeta. Naglašavam, služim se riječju kriza, a ne kob ili propast. Kriza sugerira odlučan zaokret, kad bi stvari mogle krenuti na bolje ili na gore. Postoje napetosti i problemi, ali postoje i pozitivna predviđanja za budućnost. Sinoda je dugo proučavala narav krize kateheze. Rješenja i smjernice postaju sve očitijim kroz tekući rad. Opće linije postaju sve jasnije. Međutim, normalno je, kad Sinoda izvrši svoj rad (...) kriza će ostati i rješenja koja smo sugerirali bit će samo riječi na papiru (...). Sinoda nas poziva (...) da se zauzmemo za obnovu kateheze, koju sadašnja kriza zahtijeva i

³ GIACOMELLI R., *Quale catechesi, Dossier Sinodo 1977, Elle Di Ci, 1978. str. 9—10; Usp. GROOTAERS J., nav. dj.; Usp. FRANIĆ F., Suvremena kateheza na rimskoj Sinodi 1977. u Crkva u svijetu 3 (1978) str. 240.*

⁴ GIACOMELLI R., nav. dj., str. 9.

čini mogućom. Zaključci Sinode bit će pozitivni i praktični (...) ukoliko ih učinimo takvima.»⁵

Postojala je napetost i na drugim područjima. Neki su više inzistirali na spoznajnoj naravi katehetskoga čina, dok su drugi naglašavali dosljednost između vjere i života; za nekoga je bio važniji integritet kršćanske poruke, dok je za druge »inkarnacija« Evandjelja bila pomalo vrhovno mjerilo. Rasprave o odnosu između svijeta i Crkve te »idealne« i »realne« kateheze nisu ništa manje bile popraćene napetostima.⁶ Jasno da se ovdje govori o napetostima, a ne o oprečnostima, koje čine da se jedna situacija bolje sagleda i produbi.

Odreći se napetosti značilo bi uistinu odreći se svakog rasta, a odreći se krize značilo bi nikad ne riskirati stvoriti nešto novo i izaći iz starih struktura koje povremeno mogu sačuvati jedan određeni polog. No ne znači, s druge strane, da taj polog mogu učiniti i

govorljivim i prihvatljivim za svakoga čovjeka i u svakoj situaciji.

Definicija kateheze

Kateheza je po svojoj naravi dinamika i upravo zbog te unutarnje logike koju nosi u sebi nužno poziva na obnovu i prilagođivanje⁷, te šarolikost i specifičnost za pojedine narode koji proživljavaju svoju krizu rasta u zrelije i odgovornije kršćane. Upravo zbog toga nije došlo do jedinstvene definicije kateheze na Sinodi, premda se o njevoj naravi i njenu sadržaju i te kako govorilo i raspravljalo. Možda je tome bio razlog i to što Sinoda nije bila zbor stručnjaka za katehezu⁸, nego prije svega pastira koji su nastojali sagledati problem s pastoralne strane i naći po mogućnosti praktična rješenja svemu onome što se zove *katehetski rad*. U svakom slučaju ne manjkaju elementi njene definicije⁹, nego stvaraju tako velik dijapazon mišljenja da je kroza nj veoma teško doći do jedinstvene i za svakoga važeće definicije, koja bi, naime, iscrpila sve ono što kateheza jest i što ona u praktičnosti znači.¹⁰ Navest ćemo samo nekoliko pokušaja definicije.

Brazilijanac msgr. Andrade Ponte inzistira kod kateheze na spoznajnosti, dajući joj »latinskoameričku« vrijed-

onen, so dass das Leben Christi das Leben der Jugendlichen verwandelt und zur Fülle führt), ein jungfräulicher und fruchtbarer Boden der Erneuerung der ganzen kirchlichen Gemeinschaft, ein instrument der Inkulturation, ein Aspekt des Auftrags der Evangelisierung und ihrer Realisierung, ein Amt von vitaler Bedeutung, Gedächtnis und Zeugnis für das Heilswirken Gottes, lebendiges Wort... u.a.m.«

KORHERR E. J. Synode 1977: *Katechese heute* (2. Teil), *Christlichpädagogische Blätter* 91 (1978) 2, str. 94.

¹⁰ Sinoda se trebala pozabaviti katehezom s posebnim naglaskom na katehezi djece i mladih, međutim njezin tretman bio je proširen na katehezu shvaćenu u globalnom smislu. O tome:

⁵ MARRANZINI A., *I giovani al V Sinodo dei Vescovi, Pastorale oggi*, Editrice A.V.E., Roma 1978. str. 19, navedeno iz Oss. Rom., 21, list 1977.

⁶ GIACOMELLI R., nav. dj., str. 9—10.; GROppo G., *Uno sguardo d'insieme sul Sinodo, u Catechesi* 3 (1978) str. 3—11.

⁷ Poruka narodu Božjemu, br. 5.; *Elenchus Propositionum, Treća serija* propozicija.

⁸ GROppo G., *Il quinto sinodo dei vescovi e la catechesi, u Orientamenti pedagogici*, 25 (1978) 4, str. 690.

⁹ U ovom ih obilju navodi E. J. KORHERR: »Katechese wurde bezeichnet als: Dialog, Ermutigung, Mitteilung, Vertiefung der Botschaft, Bestärkung, Verkündigung, Einführung in die Kirchliche Gemeinschaft, Hilfe für christliches Handeln, Hilfe zur Erkenntnis und zum Bekenntnis, Hilfe zur Gesellschaftserneuerung, eine Form der Konfrontation der Kirche mit der Welt, eine Form der Kreativität des eigenen Glaubens, ein Teil der Evangelisation, Mitteilung des Glaubens, Hilfe zum Menschsein, Vermittlung der Wahrheit, Hinführung zu den Sakramenten, Erziehungsprozess zum reifen Glauben, ein prophetisches Amt, eine fundamentale und systematische Darlegung der Lehre Christi, eine integrale Erziehung zum Glauben, ein andauernder religiöser Reifungsprozess, ein kirchliches Handeln für diese Welt (besonders für die heranwachsenden Generati-

nost *osvješćivanja* (coscientizaciòn): kateheza bi bila, dakle, »kršćanska egzistencijalna interpretacija (ponašanje u svjetlu vjere i objave) života, ljudskog bivovanja, ljudskih zajednica i sveopće ljudske povijesti«.

Kardinal Antun Poma, predsjednik Talijanskih biskupskih konferencija, naglasio je spoznajni vid poimanja kateheze. Njena je uloga u učvršćivanju vjere, s jedne strane, nakon što je prvotna poruka prenesena i saslušana (evangelizacija), te s druge strane, integralna ponuda i iznošenje vjere, ne zaboravljajući eklezijalnu, biblijsku, liturgijsku i povijesno-socijalnu dimenziju kateheze.¹¹

Kardinal Aloisio Lorscheider: »U katehezi treba se uvijek držati u jedinstvu, te nikad ne rastavljati spoznaju Riječi Božje, slavljenje vjere po sakramentima i ispovijest vjere u svakodnevnom životu«.¹²

Pojedine radne grupe su također dale svoj obol. Tako npr. španjolsko-portugalska grupa »C«, prema kojoj bi kateheza bila »oblik dubinskog odgoja vjere koji se događa kroz organsko predstavljanje Božjeg plana u povijesti spasenja i koja je sposobna privesti životu u kojem će se proglašavati i slaviti misterij uskrsloga Krista«.

Španjolsko-portugalska grupa »A« nudi slijedeću definiciju: kateheza je »djelatnost po kojoj kršćani izgrađuju Crkvu, saopćavajući svoju vjeru, slaveći je u sakramentima, ljubeći ljude kao braću i preobražavajući svijet prema evanđeoskim kriterijima i vrijednostima«.¹³

BALLESTRERO A., *Linee di fondo del discorso sinodale, Via Verità e Vita* 27 (1978) 66, str. 8—13.

¹¹ GIACOMELLI R., *Che cosa é la catechesi, Catechesi* (1978) 5, str. 9—10.

¹² GIACOMELLI R., *nav. dj. str. 10.*

¹³ Isto

Međutim, »Poruka Božjem narodu« je definira ovako: to je »crkvena djelatnost koja se traži za stalno živo i djelotvorno širenje riječi Božje i dublju spoznaju osobe i poruke našega Gospodina Isusa Krista, djelatnost koja se sastoji u smišljenom i postepenom odgajanju u vjeri spojenom s neprestanim sazrijevanjem te iste vjere«.¹⁴

Sadržaji

Kako se ne može donijeti jedinstvena i za sve jednakovažeća definicija, to ipak nešto znači. Znači da je negdje moralo zaškripati nešto što je spriječilo »jedinstveni« nastavak rada i težnji otaca. Riječ je, naime, o sadržaju i metodama unutar katehetskog zbivanja, što je i te kako dovelo do napetosti među sudionicima, no to ne znači, s druge strane, i do nepomirljivosti.

Svi su oci, manje-više direktno ili indirektno govorili o naravi i svrsi kateheze i njenih sadržaja, te držeći njihove interverte na pameti možemo vrlo lako doći do zaključka da se kateheza ne može poistovjetiti s »katekizmom«, koji je izbor najkonciznijih formula što će katekizandi trebati da nauče napamet te da ih znaju izrecitirati.¹⁵ Naprotiv, strujanje je otišlo u drugom smjeru, kroz koji se gledalo na katehezu kao na itinerarij (putovanje), koje su neki nazvali katekumenatom, a sastojao bi se u dozrijevanju osnovnog opredjeljenja za vjeru, koje se rodilo u ljudskom srcu nakon što se po prvi put saslušala evanđeoska riječ (evangelizacija). Katekizirati znači prije svega činiti da kršćanska osoba raste¹⁶ i do-

¹⁴ »Poruka Božjem narodu« (uvod)

¹⁵ Malo je bilo na Sinodi onih koji su zahtijevali »jedinstveni katekizam«, jedinstvo kao polog Crkve i kao takva vrijednost bit će zagantirano bdijenjem lokalnog biskupa nad sadržajem katekizma. Među biskupima koji su zahtijevali sve-

zrijeva u svojoj vjeri, imajući u vidu njenu konkretnu situaciju, njene probleme, njena iščekivanja, te predstavljajući kršćansku poruku kao odgovor koji rasvjetljuje život i nudi mu konačnu osmišljenost.

Većina otaca je veoma dobro dijelila problem sadržaja od problema »metode« i baš u tom njihovu striktnom dijeljenju kojiput nedjeljivih stvari (jer prenošenje određenog sadržaja zahtijeva ipak jednu određenu metodu, inače se riskira ortodoksnost) došlo se do dviju zabrinjavajućih situacija¹⁷, koje su kao takve bitne za katehezu, naime ako im se ne ostane vjeran. To su: (1) kompletnost sadržaja kršćanske poruke koju treba ponuditi kršćanima bez obzira na dob i stanje i (2) pravovjernost »formula« kroz koje bi trebalo pretočiti te sadržaje.

»Pažljivo istraživanje intervenata otaca s obzirom na sadržaje kateheze pokazuje permanentnu dijalektičku napetost između dviju oprečnih senzibiliteti i dvije različite postavke, prisutne čak u jednoj te istoj osobi. Oni koji su bili osjetljivi za egzistencijalnu situaciju, naglašavali su vjernost čovjeku u katehezi; drugi su, naprotiv, bili zabrinuti prije svega nad objektivnom istinom i vjernošću Bogu. Svi su oni prihvaćali apstraktnu vjernost Bogu i vjernost čovjeku; ali su je drukčije shvaćali u konkretnoj kazuistici pastoralnih opredjeljenja.«¹⁸

Mnogim je ocima ipak bilo jasno da je dozrijevanje u integralnu kršćansku ličnost postupni proces, i upravo zbog toga se cjelovitost sadržaja vidi kao

opći katekizam bili su: mađarski kardinal László Léka, argentinski biskup Horacio Alberto Bozzoli, filipinski biskup Piamonte y Jover, te zairski biskup Albert Yungu.

¹⁶ »Poruka Božjem narodu« (uvod)

cilj jednog rasta i ni u kojem slučaju kao ishodišna točka kršćanskog nago- vještaja.

Ovdje se ne radi samo o spoznajnim sadržajima, nego i o onim iskustvenim, te sadržajima unutar same zajednice kao ambijenta katehizacije.

— *Spoznajni sadržaji.* Dakle, stvarnosti unutar kršćanskoga navještaja Radosne vijesti, koje nužno treba poznavati ili upoznati druge s njima, služeći se različitim metodama i inicijativama. Cilj im je integralnost kršćanske poruke; nisu jedini, niti se mogu odijeliti od ostala dva.

— *Iskustveni sadržaji.* Kateheza se ne iscrpljuje u tome što se preko nje osobno spozna ili se drugi upozna s vjerom, jer vjera nam je od Boga dana po Isusu Kristu, da postane život. Po tome elementu vjerovane stvarnosti postaju življene stvarnosti.

— *Sadržaji unutar zajednice.* Dar vjere nema individualističko obilježje, nego ono zajedničarsko: vjera je dana zajednici, u zajednici, za zajednicu: vjera učvršćuje i hrani Crkvu, ona učvršćuje i hrani kršćansku zajednicu. Stoga kateheza mora postati iskustvo zajednice.¹⁹

Ta tri momenta su na isti način konstitutivni s obzirom na katehezu. Ne mogu se dijeliti, ne mogu se ignorirati, ili davati prednost jednom pred drugim, inače kateheza kao odgoj u vjeri dolazi u opasnost mutilacije. Oni su nerazdvojivi i kao takvi zapravo su uvijek bili prisutni u Crkvi, već od njenih ranih početaka, držeći izvornu liniju njenog Utemeljitelja. Međutim, povijest je učinila svoje, tako da moramo

¹⁷ GROPPA G., *Il quinto sinodo dei vescovi e la catechesi*, str. 696.

¹⁸ Isto

¹⁹ BALLESTRERO A., *Il Sinodo e i suoi insegnamenti, Catechesi*, (1978) 3, str. 11.

priznati da je bilo vremena u Crkvi kad je kateheza postala više sinonim za »naučiti lekciju«, nego za »preobraziti život«. Današnja Crkva, hvala Bogu, vraća se svojoj originalnosti te izvorima osvježenja uz veće dosljednosti i autentičnosti, koje za nju znače obnovu i novo — svjedočansko lice.

Metode

Koliko god katehетici kao znanosti bili poznati njeni sadržaji i koliko god kateheza kao primijenjena znanost bila svjesna same sebe, još uvijek postoji mogućnost jalovosti i ljubomornog čuvanja spoznatih sadržaja²⁰ i svjesnosti njihova posjedovanja, nešto poput zakopanog talenta iz evanđeoske pripodobe. Traži se svestrano upošljavanje ljudske osobe kao subjekta i objekta katehetskog djelovanja. Traže se, naime, putovi kako će ljudska osoba postati posjedovateljem i nosiocem stvarnosti koja se, gledajući iz ljudske perspektive, zove osloboditeljskom, spasiteljskom, osmišljateljicom ljudskog rasta i djelovanja, i da li je ljudska osoba sposobna prihvatiti jedan takav navještaj i u kojoj formi? Riječ je, naime, o metodama unutar kateheze.

I one su došle na tapet sinodalnog razmišljanja, naročito unutar radnih grupa, koje su s toga žarišta prenesene i u generalnu asambleju. Bilo je jasno da se ne može katehizirati u pet minuta i da se sadržaj kršćanske poruke kao Evanđelja može samo i jedino *postepeno* prenositi, ljubomorno čuvajući objavljenu istinu, ne smećući s pameti

²⁰ Usp. »Poruka Božjem narodu«, br. 6.; *Elench. Prop.*, četvrta serija propozicija

²¹ BALLESTRERO A., nav. dj., str. 12.

²² Isto

²³ Isto, str. 14.; Usp. CAPRILE G., *Il Sinodo dei Vescovi 1977*, Edizioni »La Civiltà Cattolica«, Roma, 1978. Str. 62s, 244s.

iskustvo stvarnosti i ne zaboravljajući da je kršćanstvo po svojoj naravi zajedništvo. Stoga se inzistiralo da se bilo u nakanama, bilo u programima²¹ sačuva integritet vjere u itinerariju katehizacije, tako da se ne bi došlo do ključka da u kršćanstvu postoje istine koje je bolje ne povlačiti ukoliko nisu vremena prikladna za tako nešto. Ono o čemu nas je Gospodin poučio treba vjerovati u sve i uvijek! Ali je neophodna i postupnost koja ni u kojem slučaju ne isključuje totalnost, nego je, naprotiv, u katehezi pretpostavlja i zahtijeva.

Osim elementa postupnosti u katehetsknoj metodologiji je nužno važno *pedagoško-didaktičko* posuvremenjenje ne samo na spoznajnoj nego također na iskustvenoj i zajedničarskoj razini.²²

Ljude treba uzeti u situaciji i onakvima kakvi oni jesu. Treba im znati dati ponudu na njihov upit koji nisu možda u stanju niti izdefinirati. Bilo bi žalosno da im se nudi materijal koji u dotičnom povijesnom momentu i dotičnom stadiju razvoja za njih ništa ne znači, da ne bi kršćanska ponuda ispalila kao ona koja se obilno proizvodi, a ne imajući »kupaca«, ostaje na »lageru« tradicije. Jednom riječju, treba personalizirati katehezu. U takvom prostoru i procesu zrenja ljudske znanosti su providnosni doprinos²³, ukoliko je kateheza s jedne strane govor Boga kao Transcendencije koja postaje vrijednošću za čovjeka tek kada je imanentna — inkarnirana, jer kršćanin je čovjek! Stoga treba dati antropološkim

²⁴ Iz zajedničarstva ne smiju biti isključeni ni oni kojima je Crkva poslana, ona ne zaboravlja da je njena svrha prožeta misijom, i to će »Poruka Božjem narodu« i te kako naglasiti u svome 17. broju. Usp. također EXELER A., »Katechese und Mission im Lichte der Bischofssy-

znanostima ono mjesto u katehezi koje im pripada, no nadahnjivatelj sadržaja kateheze bit će uvijek vjera, a ne ljudska znanost, ukoliko misterij nadvisuje čovjeka, premda je otvoren čovjeku.

Sinoda je na poseban način inzistirala na *komunitarnoj* dimenziji kateheze ukoliko je zajedničarstvo *conditio sine qua non* kršćanskog zrenja²⁴ i nije mogla uopće zauzeti drukčiji stav dok je govorila o onima kojima je upućena kateheza (a to su svi ljudi kršćani, bez obzira na situaciju, stanje, zanimanje i životni razvoj) i o mjestima kateheze (privilegirana mjesta kateheze su zajedničarske stvarnosti): različite eklezijalne grupe, obitelj, župa, škola.

Eklezijalne su grupe snagom svoje eklezijalnosti, dakle zajedništvom ne samo unutar sebe nego i s institucionalnom Crkvom i ostalim grupama, prostor za katehezu, dok obitelj sakramentom ženidbe postaje i mjesto i cilj same kateheze. Župa je, naprotiv, prostor za katehezu snagom eklezijalne institucije, koja postaje privilegiranim mjestom za navještaj vjere kao milosnog i spasonosnog dara.²⁵

O priznavanju grupa kao eklezijalnih zajednica bit će govora kasnije.

Pedagogija vjere

Sva ta tri gore navedena elementa uklapaju se u jednu cjelinu koju kao takvu ne iscrpljuju, nego postaju njenim bitnim komponentama, te se zovu *pedagogija vjere*. Ona ima svoju vlastitu logiku. Ostvaruje se kroz dinamiku teoloških istina, a bazira se na simbo-

node 1977, *Christlich-pädagogische Blätter* 91 (1978) 2, str. 97—104.

²⁵ BALLESTRERO A., nav. dj., str. 15.; Usp. GIACOMELLI R., nav. dj., str. 82—84.

lu vjere, na živoj tradiciji Crkve i na spoznaji Božje Riječi, ne smećući nikad s uma odgojnu vrijednost svjedočenja²⁶, koja se najlakše manifestira preko onih koji su po svome zvanju i po poslanju angažirani u navješčaju i zrenju vjere u onima oko sebe. Roditelji, katehisti, svećenici, redovnici, biskupi, postaju živom slikom utjelovljene vjere, živjeli je oni ili se njome poigravali. Ukoliko je proživljena, ona postaje Radosnom viješću, ukoliko je neživotna, postaje otuđenjem za navjesticitelja i za onoga kome se naviješta. Život postaje riječju! Stoga je najbolji i jedini inspirator i učitelj svakog katehiste Isus Krist, koji »nije nikad poučavao na apstraktan način, kao profesor. Poučavao je uvijek tako da je držao u vidu konkretnu ljudsku situaciju, štoviše, situaciju svojih slušača. Uvijek je objavljivao svoju poruku spasenja upirući se na konkretnost, na zahtjeve i potrebe ljudi, ulazeći u stvarnosti koje su sačinjavale život njegovih slušača, tako dominikanski general otac Vincent de Couesnogle.

Takav životni primjer u svojstvu ljudske osobe nalazimo u pojavi Majke Terezije, koja prolazi životom navješćujući. Najvjerojatnije je to najrazumljiviji govor koji zahtijeva katehetika. On je evanđeoski, nema ideoloških pretenzija, ne kompromitira se demagoškim formama, niti mu je stalo do vlastitih prava. Prožet je ljubavlju, altruizmom koji će svoju poruku znati pretočiti ako je potrebno: kod »primitivnih« kroz kategorije legendi, priča, parabola, zagonetki, a kod intelektualnih imat će svoju osnovu u Objavi, ne zaborav-

²⁶ MARRANZINI A., nav. dj., str. 101—104.; Usp. COFFY R., *Synode-Catéchése. Rapport à l'Assemblée de l'épiscopat français, Catéchèse* 70, janvier 1978, str. 83—86.

ljajući da intelekt dobiva kudikamo veću vrijednost kad njegov proizvod postane konkretizirana stvarnost. Intelektualne moći bit će angažirane i u memorizaciji pojedinih citata²⁷, naročito Novoga Zavjeta, pokojega liturgijskog teksta i najvažnijih kršćanskih molitava, na taj način da Krist postane centar i životni oslonac katehizandaa. Dat će svoj obol u kreiranju novih metodoloških sredstava (mass media, katekizmi, publikacije najrazličitijih vrsta), te uvijek biti dovoljno iskren i kritičan s obzirom na njih.

Razočaranja

Na početku ove studije bilo je rečeno da će se naša pažnja zadržati nadasve na problemu katehizacije mladih koji je naglašen već u samom naslovu Sinode '77. Ipak sam smatrao potrebnim iznijeti opću panoramu zbivanja na toj Sinodi da bih, imajući sve to skupa u vidu, prešao na konkretizaciju sveopćih težnji Generalne asambleje.

Ako je vjerovati riječima poznatog filozofa govora Rolanda Barthesa koji kaže da je »invencija, a ne provokacija, revolucionarni čin«, onda se pitamo što je bilo inventivno na ovoj Sinodi da bi stvorilo revoluciju, jasno, ne onu krvavu, na području kateheze?

Izjave nekih kateheta s obzirom na taj upitnik prilično su deprimantne i na momente izgledaju prožete razočaranjima i očekivanjem nečeg novog i konzistentnijeg, nečega što bi uistinu

dalo ili nagao zaokret, ili očit stimulans u već postojećemu. Izgleda da se Sinoda ogradila od obiju ovih želja, ljubomorno čuvajući postojeće, a s jednom određenom dozom nepovjerenja gledajući na nadolazeće. Claudio Bucciarelli će ustvrditi: »U svakom slučaju nije napravljen korak naprijed ispred Općeg katehetskog direktorija koji je publiciran 1971; da, postoje neki vidovi koje Direktorij ne naglašava (v. problem akulturacije kateheze i male eklezijalne zajednice), ali u svojoj kompleksnosti imam dojam da se nalazim pred dokumentom koji u svakom slučaju nema širine: više je to konačnica, pečat stavljen na povijesnu prošlost, nego početak usmjerenja za budućnost; više je, dakle, vezan za »uspomenu« nego za »programaciju«. (NB. moji navodnici na posljednjim riječima.)²⁸

Sličan, premda ne identičan sud daje general Družbe Isusove P. Arrupe kad kaže: »No u kasnijem raspoloženju — možda zbog ignacijanskog načina prosuđivanja duhova — zamijetio sam da se to duševno raspoloženje znatno razlikovalo od onoga koje se u meni rodilo za homilije Svetog Oca u uvodnoj koncelebraciji Sinode u Sikstinskoj kapeli, dok nam je govorio o »amplitudo Ministerii nostri« (o širini naše službe). Rekao je da se ta služba može »definirati kao sveopća i katolička, čak prikladno ju je grčkim izrazom nazvati 'kozmičkom'.«²⁹

Ima još sličnih izjava, no da ih ne bismo nabrajali i time akumulirali materijal koji se, općenito govoreći, može

nje vrijeme svoju krizu, a korijeni su joj različiti: »raširene emancipatorske tendencije, ogroman utjecaj sredstava javnog priopćavanja, pogrešni istupi nekih teologa, koji tvrde da su moralne norme plod ljudskoga razuma, manje-više kao tehnička iznašašća, i da se radi o kontingentnim vrijednostima, ne apsolutnima . . . , u CAPRILE G., *Il Sinodo dei Vescovi, 1977*, str. 343.

²⁷ »Poruka Božjem narodu«, br. 27.; Usp.

²⁸ Sinodo: prospettive per il futuro, *Via Verità e Vita* 27 (1978) 66, str. 49.

²⁹ P. ARRUPE, *Mogućnost kateheze, Obnovljeni život* (1978) 3, str. 274.

³⁰ Vidi bilješku pod br. 15.

³¹ Kardinal Höffner, nadbiskup Kölna, kad govori o moralu u katehezi koji doživljava u današ-

nazrijeti u ta dva simptomatična interventa, pitamo se zbog čega je došlo do takvih sudova koji se, u svakom slučaju, ne mogu nazvati blagim.

Jedan od glavnih razloga jest kompleksnost katehetskog rada koji zahvaća kudikamo šire područje nego što su ga oci, izgleda, bili svjesni prije otvaranja Sinode. Neki su bili zatečeni problemom »sveopćeg katekizma«,³⁰ drugi su okrivljavali teološka zastranjenja³¹ i smatrali su ih glavnim razlogom katehetskog neuspjeha, treći su opet svaljivali glavnu odgovornost na neadekvatnost života s riječju samih katehista. Indikativan je i stav jednog kateheta koji je bio imenovan kao ekspert na dotičnoj Sinodi.

»Po mom sudu na ovoj je Sinodi nedostajala mogućnost ozbiljne diskusije na razini Generalne assembleje, a ne samo na razini lingvističkih grupa, nekih relevantnih problema koji danas progone katehezu, i to zbog dva razloga: prije svega jer su se precijenile stvarne mogućnosti Asambleje sinodalnih otaca na području kateheze i kao posljedica toga stavio im se na raspolaganje neadekvatni radni dokument. Drugi motiv nezadovoljstva mogao bi se tražiti u neadekvatnosti suradnje koja se zahtijevala od stručnjaka.«³² Jasno da su se te manjkavosti odrazile i na samoj programaciji katehizacije mladih jer izgleda da je baš ona bila najviše minirano područje.

Mladi

Zaboravimo ono što je negativno i nastojmo u sinodalnim zaključcima,

³² GROPPA G., *Il quinto sinodo dei vescovi e la catechesi, Orientamenti pedagogici*, 24 (1978) 4, str. 690—692.

³³ *Sinodo: prospettive per il futuro, Via Verità e Vita* 27 (1978) 66, str. 45—46;

³⁴ MARRANZINI A., *nav. dj.*, str. 139—140.; GIACOMELLI R., *nav. dj.*, str. 89—96.

tražiti pozitivno, nastojeći da iskoristimo maksimum pozitivno ponuđenoga, kojega u svakom slučaju ima bilo u »Poruci Božjem narodu«, bilo u privatnim interventima otaca, te se manje služimo logikom »Brigo moja, pređi na drugoga!«

Da je direktni govor o katehezi mladih bio pomalo zapostavljen, očita je stvar³³ no ako se ima u vidu da je katehizacija proces kršćanskog dozrijevanja, u kojem nijedna dob nema privilegirano mjesto, nego sve dobi imaju jednaku važnost,³⁴ onda je jasno da se od Sinode nije moglo očekivati da će svu važnost dati katehizaciji mladih, nego katehizaciji kao procesu u koji spadaju svi kršćani, pa i mladi, bez obzira na dob, zanimanje i situaciju. Sinoda je donijela i smatrala važnim naglasiti vrijednosti koje treba da se prenose, a ontološki su vezane za kršćanstvo, te ih valja prilagođavati raznim kulturama, mentalitetima, ideologijama i dobima, na takav način da integralni kršćanski polog vjere ne bude okrnjen ni u jednoj kulturi, ni u jednom mentalitetu, ni u jednoj ideologiji, ni u jednoj dobi.

Dakle, u čemu je sva problematika mladih? U prilagođavanju kršćanskoga navještaja mladim generacijama. Na tome području Sinoda je i te kako dala svoj obol.³⁵ Ona pristupa *realno* situaciji mladih, sagledavajući njihovu muku i njihove težnje, njihove nade pa i zablude.³⁶

Svjesna je da oni proživljavaju sekularizam, horizontalizam, konsumizam, materijalizam kao formu mili-

³⁵ »Poruka Božjem narodu«, *bb.* 2—6.

³⁶ Zanimljiv je intervent kard. Höffnera s obzirom na skretanja mladih, koji je objavljen u *Katechetische Blätter* 103 (1978) 1, 3—4 pod naslovom: *Die Katechese in der Welt von heute. Stellungnahmen und Eindrücke von der römisch-österreichischen Bischofssynode.*

tantskog raskršćanjivanja u pojedinim narodima; da žive u društvu u kojemu vječito vladaju kojekakvi konflikti, gdje prijašnje vrijednosti prestaju to biti,³⁷ gdje se pokoji put nasilno lome kulture kao posljedica socijalnih preobrazbi; svijet frustracija mladih, da, ali s druge strane u dubini svoga bitka prožet čežnjama za kreativnošću, pravdom, slobodom, istinom; u svijetu gdje su kršćani, kršćani više po imenu nego osobnim izborom, ali i u svijetu u kojemu, pa makar i sramežljivo, navire nostalgija za Bogom.

Sinoda uistinu s jedne strane priznaje kompleksnost katehetskog pothvata, nužnost višeznačne inicijative za sutra, a s druge strane pripisuje manjkavosti i nedostatnosti moderne kateheze, manjkavosti realizma kao dvoznačne vjernosti Evanđelju i čovjeku.³⁸ I stoga njena nastojanja da prilagodi katehezu mladiću, a ne mladića katehezi,³⁹ imajući u vidu i njegove sklonosti i njegov ambijent, karakteristika je ove Sinode.

Zajednice mladih

Svima je nama jasno da mladež nisu lutajući pojedinci, nego ljudi koji imaju svoj krug poznanika, prijatelja, onih kojima će se povjeriti i s kojima dijele istu sudbinu rasta i pokatkad nerazumijevanja. Upravo zbog toga što se nađu ugroženi ili čak u pojedinim situacijama ideološki iskorišteni,⁴⁰ oni se ujedinjuju, oni traže sumišljenike, i

³⁷ »Poruka Božjemu narodu«, br. 2.

³⁸ Isto, br. 6.

³⁹ Ovo mjesto divno komentira Australijanac Gerard Rummery, kad kaže: »Catechesis is something which can be considered only after first considering the situation of those who are to be catechised. In this present world, among the young people of today, the Synodal fathers indicate quite clearly that we are searching for a

na bazi tih interesa nastaju zajednice mladih. Jasno je da takve zajednice o kojima je bilo naveliko govora na Sinodi ne mogu postati samim tim i kršćanske zajednice. To je i samoj mladeži i te kako jasno. Mora dakle postojati neka unutarinja veza koja će tu mladež vezati uz druge zajednice i uz zajednicu per excellentiam. Sinodalni oci poštuju tu sklonost mladeži i žele im osobno izaći ususret, stavljajući do znanja ono čega je i sama mladež svjesna, naime *identitet* kršćanske zajednice mladih, navodeći slijedeća obilježja:

1. jasnu svijest posebnih odnosa, koji imaju svoj izvor u Ocu po Sinu u Duhu Svetomu;
2. prihvaćanje Riječi Božje da bi se bolje spoznala Božja nakana s obzirom na čovjeka;
3. slavljenje vjere, posebno u sakramentima;
4. zajedništvo s biskupom, načelom jedinstva mjesne crkve i po jedinstvu s biskupom jedinstvo s Petrovim Nasljednikom, koji uzima ulogu jedinstva cjelokupne Crkve;
5. zajedničku ili osobnu molitvu kao odgovor na Riječ Božju i u svjetlu te iste Riječi;
6. bratstvo u djelotvornoj ljubavi;
7. svijest sveopćeg poslanja;
8. priznavanje vlastitih granica i otvaranje prema drugim zajednicama kao nužnu komplementarnost.⁴¹

catechesis for young people in the situation they are encountering today; it is not a question of young people being made for catechesis, but rather of finding a catechesis suitable for young people today. u *Word in Life*, 26 (1978) 1, str. 5—6.

⁴⁰ »Poruka Božjem narodu«, br. 3. COFFY R., *Synode-Catéchèse, Rapport ...* str. 88—89.

nazrijeti u ta dva simptomatična interventa, pitamo se zbog čega je došlo do takvih sudova koji se, u svakom slučaju, ne mogu nazvati blagim.

Jedan od glavnih razloga jest kompleksnost katehetskog rada koji zahvaća kudikamo šire područje nego što su ga oci, izgleda, bili svjesni prije otvaranja Sinode. Neki su bili zatečeni problemom »sveopćeg katekizma«,³⁰ drugi su okrivljavali teološka zastranjenja³¹ i smatrali su ih glavnim razlogom katehetskog neuspjeha, treći su opet svaljivali glavnu odgovornost na neadekvatnost života s riječju samih katehista. Indikativan je i stav jednog kateheta koji je bio imenovan kao ekspert na dotičnoj Sinodi.

»Po mom sudu na ovoj je Sinodi nedostajala mogućnost ozbiljne diskusije na razini Generalne assembleje, a ne samo na razini lingvističkih grupa, nekih relevantnih problema koji danas progone katehezu, i to zbog dva razloga: prije svega jer su se precijenile stvarne mogućnosti Asambleje sinodalnih otaca na području kateheze i kao posljedica toga stavio im se na raspolaganje neadekvatni radni dokument. Drugi motiv nezadovoljstva mogao bi se tražiti u neadekvatnosti suradnje koja se zahtijevala od stručnjaka.«³² Jasno da su se te manjkavosti odrazile i na samoj programaciji katehizacije mladih jer izgleda da je baš ona bila najviše minirano područje.

Mladi

Zaboravimo ono što je negativno i nastojmo u sinodalnim zaključcima,

³⁰ GROPPO G., *Il quinto sinodo dei vescovi e la catechesi, Orientamenti pedagogici*, 24 (1978) 4, str. 690—692.

³³ *Sinodo: prospettive per il futuro, Via Verità e Vita* 27 (1978) 66, str. 45—46;

³⁴ MARRANZINI A., *nav. dj.*, str. 139—140.; GIACOMELLI R., *nav. dj.*, str. 89—96.

tražiti pozitivno, nastojeći da iskoristimo maksimum pozitivno ponuđenoga, kojega u svakom slučaju ima bilo u »Poruci Božjem narodu«, bilo u privatnim interventima otaca, te se manje služimo logikom »Brigo moja, pređi na drugoga!«

Da je direktni govor o katehezi mladih bio pomalo zapostavljen, očita je stvar³³ no ako se ima u vidu da je katehizacija proces kršćanskog dozrijevanja, u kojem nijedna dob nema privilegirano mjesto, nego sve dobi imaju jednaku važnost,³⁴ onda je jasno da se od Sinode nije moglo očekivati da će svu važnost dati katehizaciji mladih, nego katehizaciji kao procesu u koji spadaju svi kršćani, pa i mladi, bez obzira na dob, zanimanje i situaciju. Sinoda je donijela i smatrala važnim naglasiti vrijednosti koje treba da se prenose, a ontološki su vezane za kršćanstvo, te ih valja prilagođavati raznim kulturama, mentalitetima, ideologijama i dobima, na takav način da integralni kršćanski polog vjere ne bude okrnjen ni u jednoj kulturi, ni u jednom mentalitetu, ni u jednoj ideologiji, ni u jednoj dobi.

Dakle, u čemu je sva problematika mladih? U prilagođavanju kršćanskoga navještaja mladim generacijama. Na tome području Sinoda je i te kako dala svoj obol.³⁵ Ona pristupa *realno* situaciji mladih, sagledavajući njihovu muku i njihove težnje, njihove nade pa i zablude.³⁶

Svjesna je da oni proživljavaju sekularizam, horizontalizam, konzumizam, materijalizam kao formu mili-

³⁵ »Poruka Božjem narodu«, bb. 2—6.

³⁶ Zanimljiv je intervent kard. Höffnera s obzirom na skretanja mladih, koji je objavljen u *Katechetische Blätter* 103 (1978) 1, 3—4 pod naslovom: *Die Katechese in der Welt von heute. Stellungnahmen und Eindrücke von der römischen Bischofssynode.*

tantskog raskršćanjivanja u pojedinim narodima; da žive u društvu u kojemu vječito vladaju kojekakvi konflikti, gdje prijašnje vrijednosti prestaju to biti,³⁷ gdje se pokoji put nasilno lome kulture kao posljedica socijalnih preobrazbi; svijet frustracija mladih, da, ali s druge strane u dubini svoga bitka prožet čežnjama za kreativnošću, pravdom, slobodom, istinom; u svijetu gdje su kršćani, kršćani više po imenu nego osobnim izborom, ali i u svijetu u kojemu, pa makar i sramežljivo, navire nostalgija za Bogom.

Sinoda uistinu s jedne strane priznaje kompleksnost katehetskog pothvata, nužnost višeznačne inicijative za sutra, a s druge strane pripisuje manjkavosti i nedostatnosti moderne kateheze, manjkavosti realizma kao dvoznačne vjernosti Evanđelju i čovjeku.³⁸ I stoga njena nastojanja da prilagodi katehezu mladiću, a ne mladića katehezi,³⁹ imajući u vidu i njegove sklonosti i njegov ambijent, karakteristika je ove Sinode.

Zajednice mladih

Svima je nama jasno da mladež nisu lutajući pojedinci, nego ljudi koji imaju svoj krug poznanika, prijatelja, onih kojima će se povjeriti i s kojima dijele istu sudbinu rasta i pokatkad nerazumijevanja. Upravo zbog toga što se nađu ugroženi ili čak u pojedinim situacijama ideološki iskorišteni,⁴⁰ oni se ujedinjaju, oni traže sumišljenike, i

³⁷ »Poruka Božjemu narodu«, br. 2.

³⁸ Isto, br. 6.

³⁹ Ovo mjesto divno komentira Australijanac Gerard Rummery, kad kaže: »Catechesis is something which can be considered only after first considering the situation of those who are to be catechised. In this present world, among the young people of today, the Synodal fathers indicate quite clearly that we are searching for a

na bazi tih interesa nastaju zajednice mladih. Jasno je da takve zajednice o kojima je bilo naveliko govora na Sinodi ne mogu postati samim tim i kršćanske zajednice. To je i samoj mladeži i te kako jasno. Mora dakle postojati neka unutarnja veza koja će tu mladež vezati uz druge zajednice i uz zajednicu per excellentiam. Sinodalni oci poštuju tu sklonost mladeži i žele im osobno izaći ususret, stavljajući do znanja ono čega je i sama mladež svjesna, naime *identitet* kršćanske zajednice mladih, navodeći slijedeća obilježja:

1. jasnu svijest posebnih odnosa, koji imaju svoj izvor u Ocu po Sinu u Duhu Svetomu;
2. prihvaćanje Riječi Božje da bi se bolje spoznala Božja nakana s obzirom na čovjeka;
3. slavljenje vjere, posebno u sakramentima;
4. zajedništvo s biskupom, načelom jedinstva mjesne crkve i po jedinstvu s biskupom jedinstvo s Petrovim Nasljednikom, koji uzima ulogu jedinstva cjelokupne Crkve;
5. zajedničku ili osobnu molitvu kao odgovor na Riječ Božju i u svjetlu te iste Riječi;
6. bratstvo u djelotvornoj ljubavi;
7. svijest sveopćeg poslanja;
8. priznavanje vlastitih granica i otvaranje prema drugim zajednicama kao nužnu komplementarnost.⁴¹

catechesis for young people in the situation they are encountering today; it is not a question of young people being made for catechesis, but rather of finding a catechesis suitable for young people today. u *Word in Life*, 26 (1978) 1, str. 5—6.

⁴⁰ »Poruka Božjem narodu«, br. 3. COFFY R., Synode-Catéchèse, Rapport... str. 88—89.

Vjera, koja je po svojoj naravi komunitarna, zahtijeva komunitet kao mjesto odgajanja u vjeri. One, dakle, zajednice, postaju i subjektom i objektom kateheze za mlade. »Nije se zadovoljilo time da se kaže da zajednica treba da bude akter kateheze, živeći vjeru. Naprotiv, puno se inzistiralo na važnosti poslanja katehista (čak se govorilo i o ministeriju), o njihovoj formaciji. Ali se u isto vrijeme reklo da su svi kršćani odgovorni za odgoj u vjeri, posebno mladeži i djece.«⁴²

Ipak je stavljen naglasak na male zajednice, koje mogu biti bazične, apostolske, molitvene itd., jer pomažu mladima da se prepoznaju kroz njih kao kršćani koji žive u jednom društvu koje to više nije. Ali nadasve zato, jer pogoduju izmjeni međusobnih iskustava. One čine da svaki pojedini postane pomalo akter vlastitoga rasta i vjerskog zrijenja. Stavljaajući u prvi plan zajednicu kao mjesto kateheze,⁴³ sinodalni oci su htjeli istaknuti da je svaki član na svoj način odgovoran za odgoj u vjeri i da bi svaka kateheza bila saopćavanje vjere kroz zajedničko iskustvo.

Zajednice strukturirane u tom stilu i s takvim programom ne postaju opasnost za crkvenu organizaciju ukoliko bivaju zajednicama unutar zajednice (župe, biskupije). One dobivaju svoju revolucionarnu i buntovnu dimenziju kad nastanu devijacije na području zajedništva, doktrine i priznavanja crkvenoga auktoriteta.

⁴² Isto, str. 87.

⁴³ »Poruka Božjem narodu«, br. 13.

⁴⁴ Premda P. Congar čini očitu distinkciju kad kaže: »Dans l'acculturation, il y avait une sorte de modèle déjà acquis, fixé, qu'il s'agissait d'implanter dans une culture... L'inculturation signifie que la christianisme, la foi, doit être semée comme une graine dans un certain monde

Mladež ne traži novu crkvu, nego Crkva traži novu mladež!

Inkulturacija ili akulturacija kateheze mladih

Problem inkulturacije ili akulturacije (katehetičari se služe njima kao sinonimima)⁴⁴ sigurno je jedan od problema o kojima se najviše govorilo u sinodalnim raspravama⁴⁵ i kao takav je neobično relevantan za katehizaciju mladih, pa ćemo se ovdje na nj podrobnije osvrnuti.

U sinodalne diskusije unio ga je isusovački general P. Aržupe, a u »Poruci Božjem narodu« proklamiran je ovim riječima: »Različitost kultura stvara za katehezu mnoštvo različitih situacija. Kao što je upozorio II. vatikanski sabor i na to ponovno podsjetio Pavao VI. u apostolskoj pobudnici »Evangelii nuntiandi«, kršćanska se poruka mora ukorijeniti u ljudskim kulturama, prihvaćajući ih i preobražavajući. U tom se smislu smije govoriti o katehezi kao o nekom sredstvu »inkulturacije«. To znači razvijati je i istodobno iznutra osvjetljavati oblike života onih kojima je upravljena. Kršćanska vjera treba da katehezom bude utkana u kulture. Istinsko »utjelovljenje« vjere preko kateheze nije samo »davanje«, nego i »primanje«.⁴⁶

Međutim, motivator ove problematike na Sinodi ovako joj govori u prilog: »Vjera ne postoji ako nije inkarnirana /. . ./ u jednu kulturu. Ili, bolje rečeno, ona je uvijek inkarnirana u konkret-

culturel, un certain espace socioculturel humain, et doit y trouver sa propre expression à partir de la culture elle même. Ce qui est un problème extrêmement difficile«. kod COFFY R., nav. dj., str. 89.

⁴⁵ Usp. grafikon u *Obnovljeni život*, (1978) 3, str. 202.

⁴⁶ »Poruka Božjem narodu«, br. 5.

nim bićima, koja su dio određene kulture. Vjera i kultura nisu istovjetne, ali se nedvojbeno sjedinjuju u konkretnom čovjeku. /.../ Ni za jednu kulturu ne može se reći da je savršena /.../ i stoga, ako se vjera zatvori u jednu određenu kulturu, trpi od njene ograničenosti. Vjera treba da njeguje dijalog sa svim kulturama, pa i s onima koje su nedavno nastale /.../. Kateheza bi, dakle, trebala biti žarišna točka sastanaka vjere i kulture i pojedinih ljudi i, da se točnije izrazim, novih pokoljenja ljudskoga roda, koja se sada odgajaju da žive integralni život, život pun smisla.«⁴⁷

Bez sumnje sinodalna je poruka u toj točki doživjela svoju najveću novost, po njoj je ona ispred Općeg katehetskog Direktorija i zaključaka II. katehetskog internacionalnog kongresa. Kroz nju se Crkva odriče sveopćeg katekizma i jedinstvene katehetske metodologije upravo zato jer prihvaća »pluralizam u izražaju vjere« koji »ne samo da nije neko nužno zlo nego prije svega dobro prema kome moramo težiti jer dopušta pojavu svih darova: prirodnih i natprirodnih, što smo ih od Boga primili.«⁴⁸

Nije ovdje riječ o napadu na jedinstvo vjere, koje treba nužno i bezuvjetno spasiti, ali tako da se ne izbjegava nužna mnogovrsnost izražaja i formulacija koje su neophodne upravo zbog toga jer postoji mnogovrsnost kultura.

Hoće li oni u koje je Crkva u ovome povijesnom momentu uprla svoje oči, a to su, prema svim konstatacijama, odrasli u vjeri, uspjeti izvući taj teret? Jesu li dovoljno zreli da po njihovom primjeru i njihovoj zrelosti zriju i mladi, koji su nada Crkve?

⁴⁷ *Usp. Obnovljeni život*, (1978) 3, str. 268—269.

⁴⁸ *Isto*, str. 269.

Nalazimo se pred problemom što ga treba lucidno uočiti i pozvani smo na rad koji će trebati progresivno provoditi: vjera se mora suočiti s ljudskim govorom, sa svom nagomilanom stvarnom ili iluzornom problematikom mladih, pa i uz opasnost da bude ranjena i smatrana jednostavnim povijesnim akcidentom. Princip akulturacije je tu, međutim njegovo provođenje nosi sa sobom i te kako velik rizik i veliko pregnuće i žrtvu. Istina, vjera će trebati pročišćavati kulture, u ovome momentu mladenačke, transformirati ih, upotpunjavati ih, ali gdje je zapravo demarkaciona linija između vjere i nevjere, kulture i nekulture? Objava zahtijeva apsolutnu vjernost i tu je najveći problem, koji nitko ne može ignorirati i ne smatrati akulturaciju koliko iznašašćem, toliko i rizikom. Ako vjera izdrži, a nitko nam ne daje vlast da sumnjamo u nju, akulturacija kateheze mladih uvelike će obogatiti kršćanski Misterij kao što su nam za to svjedoci minula stoljeća. S tom vjerom Crkva pristupa svojoj uzdanici koliko god nudeći, toliko i tražeći od nje.

Sinoda — naša mladež

Radi praktičnosti i prizemljenosti probajmo sagledati sinodalne smjernice s obzirom na katehezu mladih iz naše perspektive. Neke će biti stopostotno primjenljive, dok će druge već nužnije kardinal Wojtyła, sadašnji Papa, no zahtijevati svoju »akulturaciju«, ili, da se poslužimo riječima poljskog katehetečara Mariana Jakubièca⁴⁹, kojega uzeo sa sobom kao eksperta na Sinodi '77, a koji je u jednom intervjuu ustvrdio: »Naši uvjeti zahtijevaju 'rekonstruiranje' kateheze.«

⁴⁹ *Sinodo: prospettive per il futuro*, *Via Verità e Vita* 27 (1978) 66, str. 24—29.

⁵⁰ *Poruka narodu Božjem*, br. 5.

U čemu bi se sastojala »rekonstrukcija« kateheze mladih kod nas, imajući pred očima sinodalne postavke kateheze?

Nijedna kultura nije dozrela za »kanonizaciju«, niti je ijedna vrijedna prezira i odbacivanja, pa tako ni »kultura« naših mladih. Treba u njoj pronaći ono po čemu će kršćanska poruka spasenja ući u svijet mladih, ne zaboravljajući da će baš vjera, onako kao što to tvrdi i »Poruka Božjem narodu«,⁵⁰ pročistiti i preobraziti, dakle odbaciti sve ono što bi mladež moglo voditi k alteracijama integriteta njihove osobnosti.

U našim uvjetima, dakle u uvjetima samoupravnog socijalizma, mladež nije prividno ni u čemu uskraćena, što se tiče »mjesta kateheze«, o čemu govori sinodalni skup (obitelj, župa, eklezijalne grupe), osim vjerskog odgoja u školskim programima, što je manje-više slučaj u svim socijalističkim zemljama.

Zašto kažem *prividno*? Imam dojam da bi se, ako bismo ozbiljno shvatili poruku ovog svjetskog biskupskog skupa i nastojali je inkarnirati *hic et nunc*, naišlo na jedan, po mome sudu, ne mali otpor.

»Jedna od glavnih zadaća kateheze danas jest u tome da uvodi i potiče nove oblike one žive i stvarne zauzetosti, osobito na području pravde.«⁵¹

A »Elenchus Propositionum« ovako nekako govori u prilog gornjoj afirmaciji: s jedne strane »kateheza poprima posebnu odgojnu vrijednost kad je striktno vezana uz djelotvornu ljubav koja nudi solidan temelj za prihvaćanje i provođenje u život kršćanske vi-

zije socijalnih, ekonomskih, političkih i kulturnih stvarnosti«,⁵² s druge strane (parafraziram!) precizira se da u katehezi treba sagledati kršćansku poruku integralno, tj. u njezinoj katoličkoj specifičnosti, prema Objavi i crkvenom Magisteriju, u odnosu sa svim osobnim i socijalnim dimenzijama, da bi se izbjegla svaka ideološka instrumentalizacija.⁵³

Ako želimo dati jednaku vrijednost i ortodoksiji i ortopraksi, onda izgleda da ima malo mogućnosti izbora. Provođenje gore navedenih smjernica je nužni zahtjev katoličke vjere, koja se može, i stvarno se tolerira dok ostaje na razini ortodoksije, no ako za nju ortopraksa postane problemom, onda to više nije problem samo kršćana nego i onih s kojima kršćani žive, u našem slučaju vjeroispovjesti i ateizam kao jedne vrste vjeroispovjesti. Ne baka se ovdje kamenjem ni na koga, nemoguće je problem tako jednostavno lokalizirati i osuditi nekoga u ime neadekvatnosti kršćanske poruke mladima, nego ovdje se pozivam na petu točku »Poruke Božjem narodu«, da je Crkva, koliko god je pozvana da »daje«, isto toliko dužna i da »prima«. U našoj situaciji dijalog je nužnost vremena i za one koji su »narodna vlast« (dakle ne samopozvana) i za one koji priznaju tu istu vlast, ali imaju nešto i kazati, i ne samo kazati nego i nešto učiniti s tim istim narodom (bez političarskih pretenzija!).

Gdje je granica između vlasti i služenja? (NB. ovdje vlast ne želim *apsolutno* poistovjetiti s neumoljivim auktoritetom, no ipak, gledano sa sociološkog stanovišta, vlast je bliže auktori-

⁵¹ Isto, br. 10.

⁵² *Elenchus Propositionum*, Prva serija prijedloga

⁵³ Isto

prosvjetiteljstva, čiji duh ni danas nije manje prisutan, nego, naprotiv, prožima čitav život, a čiji moto bijaše »usuđi se da znaš«, imaj hrabrosti služiti se vlastitim razumom. To je proces emancipacije, kojim je čovjek izišao, kako reče Kant,⁴ iz svoje maloljetnosti i nesposobnosti da se služi vlastitim razumom bez ičije pomoći. Vjera u vlastiti razum i oslanjanje na sebe bijahu poticaj za nastojanja i dostignuća modernog čovjeka.

Čovjek u centru

Taj antropološki zaokret prema subjektu ima kao posljedicu radikalnu promjenu čitave društveno-kulturne stvarnosti. Probudio je svijest o slobodi i jednakosti svih ljudi; doveo je do rušenja i raspadanja ondašnjeg hijerarhijskog i patrijarhalnog modela društva i načelom jednakih partnera proizročio je duboku krizu autoriteta; na području spoznaja, kritički stav moderne epohe značio je početak empirijskih znanosti, koje su iz temelja izmijenile našu sliku svijeta. Više ne vrijedi ono što je posvećeno tradicijom nego ono što izdrži kritiku razuma.

Znanost i tehnika omogućile su čovjeku da sve više postane gospodar stvarnosti. I tako se u tom sekulariziranom svijetu, izgleda, sve manje susreću tragovi Boga i uvijek se sve više nalaze tragovi čovjeka, pa sekularizacija i ne znači ništa drugo nego oslobođenje čovjeka od modela ponašanja i kategorija religiozne misli i metafizike i privikavanje na ponašanje prema normama vlastitim i imanentnim različitim područjima stvarnosti.

⁴ W. Kasper, *Introduzione alla fede* (Brescia 1973), 18.

Svijet vjere

To novo ozračje svijeta ima, jasno, odraza i na svijet vjere, tako da u tom općem kontekstu nužno govorimo i o krizi vjere. Kršćanstvo je u toj novoj slici svijeta izgubilo vlastiti identitet, jer je poimanje svijeta i čovjeka bilo stvoreno pod utjecajem jedne epohe, koja je nadvladana. Zato i ta specifično vjerska pitanja poprimaju sasmanovi naglasak.

Dobiva se dojam kao da je Bog u neprestanom povlačenju. Govori se i o »smrti Boga«. Taj izraz, uza svu svoju dvoznačnost, vrlo je jasno upozorenje da je došlo do ozbiljnih smetnji na liniji ljudsko iskustvo — vjera i utoliko je točan ukoliko je točna perspektiva iz koje on izrasta, tj. da vjera nije više pokretačka snaga povijesti, i da njezini sadržaji ne zadiru u problematiku i konkretno iskustvo današnjeg čovjeka. Takvu vjeru naš suvremenik ne doživljava kao instancu koja bi mogla odgovoriti na njegova pitanja, pa joj se i ne obraća, s njom ne računa ozbiljno. Kao da je došlo do »rastave« između vjere i ljudskog iskustva, što je jedan od najtežih problema suvremene teologije i pastorala.

U vrijeme predznanstvene civilizacije problem Boga se uglavnom kretao oko njegove egzistencije i dokaza u priilog tvrdnje da on postoji. Za većinu ljudi one epohe to pitanje praktično nije postojalo. Bilo je sasmanormalno vjerovati.

Sekularizirani svijet

U sekulariziranom svijetu problem Boga je prije svega osobne ili egzisten-

⁵ A. Dondeyne, *Lezioni positive dell' ateismo contemporaneo*, in *L'ateismo contemporaneo*, vol. III (Torino 1969), 215—250.

cijalne naravi. Nije više slučaj da svi vjeruju i da vjeru žive. Ljudi različitih religija i ideologija često su zajedno na istom poslu. Ideološki pluralizam je činjenica, koja je neprestani izazov vjeri pojedinca, koji više ne može živjeti oslanjajući se samo na tradiciju ili društveni pritisak, nego sve više osjeća potrebu za osobnim opravdanjem vlastitog opredjeljenja. Život bez Boga je vrlo česta činjenica, pa vjernik, bar iz poštenja prema samom sebi, mora pred sobom opravdati tu istinu zašto vjeruje.

Problem Boga nije danas prvenstveno pitanje njegove egzistencije, koliko je pitanje što on znači za čovjekovu povijest i njezino ostvarenje. Pitanje je koje je mjesto Boga i religije u životu čovjeka.⁵ Zašto biti vjernik ako je vjera beskorisna, ako nema izravnog utjecaja na ekonomiju, industriju, znanstvena istraživanja itd. A budući da ti sektori bar kvantitativno sačinjavaju totalitet čovjekovih aktivnosti, pitanje značenja Boga za čovjekovu povijest postaje uistinu urgentne naravi.

Osjećaj dualizma i potisnutosti vjere iz života sekulariziranog društva jedno je od vrlo gorkih iskustava koje pogađa sve vjernike. Problem je dramatičan, jer se kršćanstvo ne može zadovoljiti da bude svedeno na aktivnost rezerviranu samo za slobodno vrijeme. Ako kršćanstvo ima u sebi neki smisao i neku snagu, ima ih samo ako je nosilac neke poruke i nade za konkretnog čovjeka.

Ta potisnutost na rubu društva ne odnosi se samo na kršćanstvo općenito nego i na glavne sadržaje kršćanske poruke, koji su postali problematični i

potrebno ih je premisliti. Uzmimo npr. spasenje! Svi oblici spasenja ne dolaze od religije. Pred bijedom, pomanjkanjem slobode, otuđenosti, robovanja nije potrebno uvijek se obraćati Bogu. Sam čovjek je sposoban ostvariti oslobođenje i spasenje na mnogim područjima a da se ne utječe religiji. Ekonomija, tehnika, znanost svakako su sredstva oslobođenja i spasenja.⁶

Ti i slični problemi i pitanja posebno su naglašeno prisutni u svijetu mladih, koje karakterizira pažnja i senzibilnost za probleme naše kulture i civilizacije. U presudnom razdoblju života i dozrijevanja traže vrednote na kojima će moći izgraditi strukturu vlastite osobnosti i dati svoj doprinos općem napretku.

Vjera — čovjek

S pravom se zato pitamo: Postoji li danas, u tako kritičnoj situaciji, kakva nada? Zar nema više ništa zajedničko između vjere i čovjeka, vjere i njegova iskustva?

Činjenica je da su mnogi tradicionalni oblici povezanosti tih dvaju područja nestali, ali je također činjenica da ima mnogo toga što ohrabruje, što budi nade. U međuvremenu su se, naime, pojavile nove mogućnosti, koje pružaju šanse za uspješan dijalog između vjere i ljudskog iskustva. Možemo slobodno ustvrditi »da je ono što se od vjere očekuje rijetko kad bilo tako veliko kao danas. Ali je zato i razočaranje gorče, ako umjesto kruha dajemo kamen.«⁷

Za mnoge mlade danas kriza vjere je kriza smisla. Za one senzibilnije to je sukob između dviju pripadnosti ko-

⁶ J. Gevaert, *Esperienza umana e annuncio cristiano* (Torino 1975), 18—30.

⁷ W. Kasper, *Introduzione alla fede* (Brescia 1973), 31.

je traže čitava čovjeka: vjernosti povijesti i vjernosti ključnim sadržajima vjere. Teren na kojem se svi možemo naći jest teren zadnjeg smisla stvarnosti: života i povijesti. Možemo ga različito imenovati, ali je zajednički nazivnik uvijek isti. A što drugo misle mladi kad govore o sreći, ljubavi, sigurnosti, budućnosti? Otvorenost za njihove probleme i ozbiljnost u traženju odgovora već je ozbiljan korak u omogućavanju dijaloga i zadovoljenju njihovih iščekivanja i aspiracija.

U tom traženju putova integracije između vjere i ljudskog iskustva uloga Crkve je nenadomjestiva. Posvijestimo samo neka načela koja bi morala značiti izvjestan pomak u tom pravcu i koja su neophodna za bolju efikasnost navještaja.

Vjera koju crkvena zajednica naviješta i svjedoči jest vjera koja se »utjelovljuje« u svagdašnjem životu, i vodi čovjeka prema punoj zrelosti i spasenju, jer »tko god slijedi Krista, savršenog čovjeka, i sam postaje više čovjekom«. ⁸ Crkva je tu radi svijeta: ne zato da se bavi poslovima koji su strani njezinu poslanju, koji su izvan njezine kompetencije, već da dadne svoj specifičan doprinos. Poslanje Crkve jest naviještati i svjedočiti Isusa Krista, razglasavati Radosnu vijest o Božjem Kraljevstvu, koje je s Kristom definitivno ušlo u našu povijest. A za izvršenje tog poslanja traži se osobna vjera u slobodu ljubavi i za nju. ⁹

Uspoređujući tradicionalnu pastoralnu praksu s današnjom, primjećujemo neke razlike. Glavna briga u prošlosti bijaše posvećena sadržajima koje

je trebalo prenijeti i načinu kako ih prenijeti. Osnovni i jedini kriterij bijaše ortodoksnost: ispravna i točna komunikacija i interpretacija »deposituma« vjere. Vjera bijaše »usidrena« u svijetu nepromjenljivih formula, izvan svagdašnjih problema. Iz vjere se deduktivnim putem dolazilo k životu. Ne poznajemo obrnuti proces: od života k vjeri.

Kateheza u službi vjere

Obnovom pastoralna i kateheze otvara se novo poglavlje, radikalno se mijenja perspektiva, kao kad iznenadni vjetar porazbaca listove, uredno složene na radnom stolu. Daje se prednost induktivnoj metodi, koja izlaže, promatra i ispituje činjenice sa svrhom da otkrije njihovo značenje u kršćanskom otajstvu. »Ta je metoda u skladu s ekonomijom objave, a ujedno odgovara i temeljnom stavu ljudskog duha, koji do spoznaje dolazi preko vidljivih stvari.« ¹⁰ Ona slijedi načelo inkarnacije, koje postaje neophodan uvjet za uspješnost pastoralna i kateheze, a podsjećá nas na osnovnu istinu da navještaj nije iznad osobe, nego za osobu. Povijesne okolnosti života i osobna zrelost onoga kome se naviješta traže puni respekt i poštovanje. Božja riječ je spase-nje za čovjeka kad se ona utjelovljuje unutar života. ¹¹

Svaki oblik pastoralna mladih mora računati s ljudskim vrijednostima, koje ocrtavaju osobno i društveno dozrijevanje mladih. Ne mogu se ignorirati, jer su mladi na tom području neobično osjetljivi. Žele svakako znati u kakvom

⁸ *Gaudium et spes* 41

⁹ R. Tonelli, *Pastorale giovanile oggi* (LAS-Roma 1977), 11.

¹⁰ *Opći katehetski direktorij* (Zagreb 1972), n. 72.

¹¹ *Condizione giovanile e esperienza cristiana*, in *Note di pastorale giovanile* 1 (1978) 5—6.

su odnosu kršćanstvo i antropološki procesi: želja za autentičnošću, pravdom, ostvarenjem, promicanjem čovječanstva općenito. Neutralnost je na tom području neprihvatljiva i nedopustiva. Odgovor je urgentne naravi, jer oni koji postavljaju ta pitanja sve su više nestrpljivi, što potvrđuju svakodnevne činjenice. Rješenja svakako treba potražiti vraćajući se duhu Evanđelja.

Povijest pastoralne teologije sva je u znaku tih pitanja. Odgovori su oscilirali između dva ekstrema: teocentrizma i antropocentrizma.

Inkarnacija kao metoda vjere

Budućnost pastorala i kateheze, međutim, ovisi o sposobnosti nadvladavanja tih antinomija, konkretno integrirajući vjernost Bogu i vjernost čovjeku. Sav navještaj spasenja trebao bi se nadahnjivati na načelu inkarnacije, i teorija i konkretne akcije.

Primjena tog načela nije tek neko pitanje taktike ili proizvoljne odluke pastoralnih radnika. Ne utjelovljujemo mi, da bismo uvjerali i pridobili mlade, vjeru u životu. Bog je sam započeo taj proces da bi se približio čovjeku. Nije ostao neki daleki Bog, u nekom nedostupnom svijetu, nego je želio omogućiti čovjeku susretanje sa sobom, obraćajući mu se na ljudski način. Taj proces dosiže svoju kulminaciju u Isusu Kristu. On je najjasnije i najočitije ostvarenje dijaloga između Boga i čovjeka.

Iskustvo o tom događaju doprlo je do nas kroz svjedočanstvo apostolskih zajednica. I zato se naša pažnja okreće upravo tim zajednicama, koje su osjetile interes i Kristovu ljubav prema njima. Iskusili su da u Isusu Kristu

ljudski život ima smisla. Njihova situacija, često bez nade i perspektive, opterećena problemima, s Kristom postaje važna, zanimljiva. Prihvaćena od Isusa bila je obnovljena i puna smisla.

Te su zajednice shvatile da je Isus sve ono što je govorio i činio radio u ime Boga, koga je nazivao Ocem. U do broti koju su ljudi iskusili susrećući se s njime, u njegovom praštanju, slobodi i radosti, bijaše prisutnost Očeva. U Isusu Bog bijaše s ljudima.

Učenici su zatim svjedoci smrti i Isusova uskrsnuća. Ti mučni događaji proširuju iskustvo koje su imali o Isusu. Ostvaruju prijelaz od povijesnog k proslavljenom Isusu.

Crkvena zajednica se okuplja oko osobe Uskrsloga, sad prisutnoga, na posve nov način. Animirana i vođena njegovim Duhom, ona djeluje i proglašuje događaj spasenja, koji je sama iskusila. Tako utemeljuje pastoralnu praksu.

Promatrajući svoje »sada« u svjetlu otajstva Isusova života, našla je odgovor na probleme što ih je svakidašnjica donosila. Prihvatila je jedinstvo dviju ljubavi: prema Bogu i prema čovjeku, u uvjerenju da je temelj čovjeka Bog sam. Između tolikih alternativa kojima se moglo odgovoriti na pitanja povijesti uvijek je nastojala pronaći ona rješenja koja su omogućavala da svaki čovjek osjeti da je voljen od Boga; koja su mogla učvrstiti nadu i vjeru u život i s onu stranu smrti; koja su ostvarivala promicanje siromašnih, malenih, onih koji malo ili ništa ne znače, i podsjećala da je njihovo Kraljevstvo nebesko.

Vjernost Bogu i čovjeku ne samo da je moguća nego je i nezaobilazni zahtjev i zadaća Crkve ako želi ostati unutar Božjih granica u postupanju s

čovjekom. Samo tako može, u Isusu Kristu, Očeva prisutnost biti i trajna ponuda spasenja.

Po inkarnaciji, uzlazni proces, propinjanje čovjeka prema Bogu, omogućen je silaženjem Boga prema čovjeku. Time je stvar postavljena naglavce: ne dosiže čovjek samousavršavanjem božansku razinu života, nego Bog u Isusu postaje naš, da bi nas učinio svojim sinovima. Inkarnacija nam objavljuje istinu da se spasenje ostvaruje jedino na dijaloški način: Bog pruža ruku čovjeku i, zahvaljujući toj gesti, čovjek postaje sposoban prihvatiti Boga, slobodnom i odgovornom odlukom. Zato je u svjetlu te istine zadaća pastora: pripremiti ljudski elemenat da može prihvatiti Boga, »pomoći Bogu da se utjelovi«.¹²

Tako to načelo potiče na vjernost Bogu i čovjeku, jer je manifestacija duboke suradnje između Boga i čovjeka, koja obilježava proces spasenja.

Utjelovljenjem je Bog uzeo ljudsko lice. Neizreciv i neshvatljiv misterij Boga je na taj način postao čovjeku pristupačan i iskustveno nekako provjerljiv. U svojoj ljudskosti Isus objavljuje nedokučive aspekte živoga Boga.

To načelo anticipirano je u Objavi. »Riječi Božje izrečene ljudskim jezicima postadoše slične ljudskom govoru, kao što jednoć Riječ vječnoga Oca, uzevši slabo ljudsko tijelo, postade slična ljudima.«¹³

Ali utjelovljenje nije samo to. Ono uključuje još jedan vrlo važan element: upravo zato jer je čovještvo Isusa Krista manifestacija Boga, ono je također

i najsavršenija objava čovjeka. Utjelovljenje govori tko je čovjek, »ta neizreciva narav, čija je granica — čija je »definicija« — bezgranično usmjerenje k punini neizrecivog misterija, koja prispijeva kad je Bog uzima kao svoju vlastitu stvarnost, onamo kamo ona trajno teži snagom svoje biti«.¹⁴

U ovom kontekstu ne samo da ne može biti sukoba između vjernosti Bogu i vjernosti čovjeku, nego je, dapače, u Isusu Kristu vjernost čovjeku uvijek i vjernost Bogu; vjernost koja se očituje u prihvaćanju čovjekovog svakodnevnog života i ljudskog iskustva, kao povlaštenog prostora djelovanja.¹⁵

U svjetlu načela inkarnacije radikalno se mijenja i odnos Crkva — svijet. U prošlosti je crkveni život bio »zastvoren« unutar obitelji, škole, Crkve. Svijet bijaše neprikladan za ostvarenje spasenja. Ono što pripada svijetu i ono što pripada Crkvi nije moglo rasti zajedno.

Crkva naših dana je, naprotiv, potpuno solidarna sa svijetom, s ovozemaljskim iščekivanjima i povijesnim nadama. »Hoda zajedno s čitavim čovječanstvom i sa svijetom proživljava istu zemaljsku sudbinu.«¹⁶ Svijet nam se pokazuje u mnogo pozitivnijem svjetlu, jer postajemo sve svjesniji istine da se spasenje i Kraljevstvo Božje ne može ostvariti izvan ovoga svijeta, već živeći u ovom svijetu. Odgovornost nam je zajednička.¹⁷

Kristov program i program njegove zajednice je isti: »biti blagovjesnikom siromasima; proglasiti sužnjima oslobođenje, vid slijepima; na slobodu

¹² J. Goldbruner, *Cristo nostra realizzazione. Antropologia pastorale sulla linea dell'incarnazione* (Torino 1971), 29.

¹³ *Dei Verbum*, n. 13.

¹⁴ K. Rahner, *Corso fondamentale sulla fede. Introduzione al concetto di cristianesimo* (Alba 1977), 284.

¹⁵ R. Tonelli, *Il »principio dell'incarnazione« nella pastorale giovanile*, in *Note di pastorale giovanile* 6 (1978), 5—16.

¹⁶ *Gaudium et spes*, n. 40.

¹⁷ W. Saris, *Verso una responsabilità comune nella Chiesa*, in *Catechesi* 1 (1978), 15—28.

pustiti potlačene«. (Lk 4,18—19). U tom programatskom govoru u nazaretskoj sinagogi Isus jasno kaže tko je u središtu njegova poslanja: siromasi. A siromah je čovjek koji nema, koji ne može uživati osnovno pravo koje pripada svakom čovjeku: postići puno ostvarenje vlastitog bića. To su svi ljudi »koje sva društva ostavljaju pokraj puta ranjene duše i tijela, lišene ljudskog dostojanstva, bez kruha, bez glasa, bez obrane, osamljene u njihovoj tuzi«. ¹⁸

Krist upućuje poruku upravo takvima, što i nije čudno jer je pravi siromah. Ali njegovo siromaštvo ne bijaše puko »nemati ništa«. Njegovo siromaštvo bijaše i jest način kako postati svima sve; kako dati svima sve. Jer, »vjera nije način tumačenja svijeta ni određena slika ili neka ideologija, nego je vjera najdublji temelj djelovanja, osjetilo akcije. Gdje god smo sposobni slo-

miti okvire uhodanih putova, svoja mišljenja sa zlom sudbinom, svoja otuđenja s obzirom na utvrđeni poredak — tako da postajemo stvaraoci; gdje god novošću umnažamo čovječnost — tu Krist živi«. ¹⁹

Na unutarnjem planu naponi Crkve upravo i idu u tom pravcu; idu za stvaranjem živih crkvenih zajednica, koje će s puno odgovornosti živjeti svoje poslanje u svijetu. Traže se zajednice koje će biti sposobne naviještati Evanđelje svim ljudima, što čini temeljno poslanje Crkve, koje uslijed velikih promjena u suvremenom društvu postaje sve hitnije. To je njena najdublja raspoznajna crta. ²⁰ Oni koji su primili Radosnu vijest o Kraljevstvu, one koje ta vijest okuplja u zajednicu spasenja, mogu je i »moraju« priopćivati i dalje širiti. ²¹

¹⁸ Pavao V, *Korizmena poslanica, Glas Koncila*, 4 (1977) 1.

¹⁹ R. Garaudy, *Krist živi, Božje se stvaranje nastavlja, iz Glasa Koncila*, 4 (1977), 8.

²⁰ Pavao VI, *Evangelii nuntiandi*, (Zagreb 1976), n. 14.

²¹ *Ibidem.*, n. 13.